

ĮVADAS

Trumpas kompaktinės plokštelės „Blaivi karta 2010“ turinio aprašymas

Kompaktinė plokštelė „Blaivi karta“ išleista vykdant Lietuvos blaivybės fondo, Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų subsidijų schemos „Nevyriausybinių organizacijų sektoriaus stiprinimas Lietuvoje“ paprojekčio „Blaivi karta“ (sutarties NR. 2004-LT0008-NVO-1EEE/NOR-02-033) veiklą Nr. 14, *Konferencija*).

Plokštelė buvo išleista kaip dalomoji medžiaga konferencijos „Naujos galimybės prevencijos programų plėtrai“, vykusios 2010 m. birželio 15 d. Švietimo ir mokslo ministerijoje pagal paprojekčio programą, dalyviams. Numatoma, esant galimybėms, ją aprūpinti taip pat ir seminarų, vykusių pagal šią programą, dalyviams.

1. Paprojekčio „Blaivi karta“ problema

Paprojekčio problema – piktnaudžiavimas psichiką veikiančiomis medžiagomis ir vis spartesnis jų plitimas mūsų visuomenėje, ypač tarp vaikų ir jaunimo. Tai viena aktualiausių šių dienų Lietuvos problemų. Lietuvos blaivybės fondo projekto problema – kvalifikuotų specialistų ir būtinos metodinės bei materialios bazės stoka, lemianti mažas galimybes plačiai vykdyti prevencijos veiklą ir aktyviau prisidėti prie Lietuvos problemos sprendimo. Psichiką veikiančių medžiagų vartojimas, ir legaliai (alkoholis, tabakas), ir nelegaliai platinamų (kanapių, amfetamino ir kitų), Lietuvoje pasiekė grėsmingą mastą, gresiantį nacionaliniam saugumui. Plinta alkoholizmas (tapęs jau įsisenėjusia problema), gilėja nauja problema - narkomanija, nuo kurių tiesioginio ir netiesioginio poveikio ypač kenčia vaikai ir jaunimas. Lietuvoje atsiranda vis daugiau alkoholikų bei narkomanų ir jų vaikų, kuriuos visuomenė turi gelbėti ne vien tik iš gailėstingumo, bet ir todėl, kad šie žmonės kelia grėsmę kitų saugumui, perduodami jiems gyvenimo su narkotikais įpročius, skatindami ligų plitimą, nusikalstamumą. Problemą galima spręsti tik glaudžiai bendradarbiaujant valstybės įstaigoms su visuomene, todėl visuomeninių organizacijų dalyvavimas prevencijos veikloje yra labai svarbus.

2. Paprojekčio tikslas

Sustiprinti Lietuvos blaivybės fondo organizacijas ir parengti jas psichiką veikiančių medžiagų prevencijos efektyviai veiklai, patobulinus specialistų ir savanorių kvalifikaciją, sukūrus metodinę ir materialiąją bazę.

3. Kompaktinės plokštelės turinys

Dabartinės plokštelės turinys apima Lietuvos blaivybės fondo anksčiau sukauptą informaciją, taip pat kartu su visuomenine organizacija „Tėvai prieš narkotikus“ pagal 2007 m. lapkričio 30 d. sutartį Nr.V9-475 su Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centru vykdyto projekto „Priklausomybių prevencijos rizikos vaikams metodinė medžiaga“ (LINAS 07)“ informaciją bei naujai parengtas psichiką veikiančių medžiagų prevencijos, įskaitant alkoholio ir kitų narkotikų politiką, priemones. Ypatingas dėmesys kreipiamas vaikų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo problemoms.

Trumpai apie rinkinio skyrius.

Skyrius **BLAIVI KARTA** apima metodinę ir informacinę medžiagą, įgytą ar naudojamą vykdant paprojektį. Skyriuje pateikiamos taip pat ir tipinės seminarų programos.

Skyrius **PREVENCIJA** sudarytas pagal nuo 2006 m. švietimo sistemoje įsigaliojusią psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos naują klasifikaciją.

Remiantis šia klasifikacija, anksčiau naudota sąvoka „Pirminė (bendroji) prevencija“ dabar apima tokias veiklas:

- Bendroji prevencija;
- Atrankinė prevencija;
- Tikslinė prevencija.

Poskyrį „**Bendroji prevencija**“ sudaro Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos leidiniai „Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programa mokykloms“, „Metodinės rekomendacijos. Mokytojo knyga alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programai įgyvendinti“ bei „Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programos rekomendacijos. Mokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas“. Į šį poskyrį taip pat įtraukta pagal ankstesnįjį projektą Lietuvos blaivybės fondo parengta švedų metodinė medžiaga „Marytės dienoraštis (knyga mokiniams ir knyga mokytojams)“.

Poskyris „**Atrankinė prevencija**“ apima temą „Darbas su rizikos vaikais“ ir metodinę medžiagą „Linas – pagalba vaikams. Darbo knyga“ (atnaujinta metodinės medžiagos pagal „Lino“ programą dalis), taip pat kitos dvi, buvę ankstesniame rinkinyje „Lino“ programos dalys - „Linas. Metodinė medžiaga“ bei „Masažas lytėjimais“. Dabar šis poskyris papildytas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Sveikatos ugdymo ir kūno kultūros ekspertų komisijos protokolu, kuriuo teigiama: „Siūlyti aprobuoti autorinę mokymo programą „Linas“ ir suteikti grifą „Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos leista naudoti“. Šis dokumentas kartais būna reikalingas „Lino“ programos dėstytojams ir asmenims, dirbantiems pagal minėtą programą tiesiogiai su vaikais.

Į poskyrį „**Tikslinė prevencija**“ įtraukta tema „Darbas su probleminiais vaikais“.

Kitą poskyrį „**Prevencija tėvams**“ sudaro tema „Darbas su tėvais, patarimai“ ir Švedijos organizacijų parengta metodika suaugusiųjų grupėms organizuoti. Tai vienas kitą papildantys „Suaugusiųjų dialogo“ leidiniai. Pirmasis jų „Trumpas įvadas“ jau buvo išleistas pagal 2005 m. projektą. Antrasis – „Grupės ir vadovo parengimas“ yra naujai parengtas leidinys.

Daugiau patarimų tėvams yra skyriaus PREVENCIJA IR POLITIKA (žr. toliau) poskyrio VISUOMENINIŲ ORGANIZACIJŲ VEIKLA straipsneliuose apie tėvų organizacijų veiklą.

Paskutinysis **PREVENCIJOS poskyris** - dr. A.G.Davidavičienės parengtas didelis skaidrių rinkinys „Pagalba lektoriui“, apimantis įvairius prevencijos atvejus.

Skyrius **METODAI JAV BENDRUOMENĖSE** apima prevencijos ir ankstyvosios intervencijos metodų (pagal JAV priimtą klasifikaciją) aprašymą, jų diegimo istoriją ir bendruomenių problemas, su kuriomis yra susidūrę JAV švietimo darbuotojai. Medžiaga gauta pagal bendradarbiavimo su Čikagos priklausomybių klinikomis programą.

Skyriuje **NARKOTIKŲ TESTAI MOKYKLOSE** aprašoma šių testų diegimo patirtis JAV, Anglijoje ir Skandinavijos šalyse. Verta atkreipti dėmesį, kad tokie testai turi didelę reikšmę mokykloms, nes didžiąją dalį mokinių atgraso pradėti vartoti narkotikus. Skyrius papildytas svarbiu Vicki Rock straipsniu „Narkotikų testai prigyja“, liudijančiu narkotikų testų JAV mokyklose taikymo veiksmingumą.

Skyriuje **DEMOKRATINĖ MOKYKLA** talpinama Europos tėvų asociacijos EPA (European Parent Association) 2003 m. Lenkijoje vykusios konferencijos medžiaga.

Skyriuje **TEISĖS AKTAI** pateikiami tarptautiniai ir Lietuvos teisės aktai, susiję su vaikų teisėmis, alkoholio ir kitų psichiką veikiančių medžiagų problemomis.

Kitas skyrius **PREVENCIJA IR POLITIKA** yra papildytas naujais straipsniais ir apima keletą poskyrių:

1. PRIKLAUSOMYBĖS. Bendro pobūdžio informacija apie priklausomybes, taip pat apie priklausomybę nuo alkoholio, kanapių gaminių ir kitų priklausomybę sukeliančių medžiagų, apie gydymus, tyrimus ir statistiką.

2. ALKOHOLIS, NARKOTIKAI, NĖŠTUMAS. Keturi Lietuvos ir vienas Švedijos autorių darbas šia tema.

3. ALKOHOLIS, NARKOTIKAI, VAIKAI. Straipsniai apie alkoholikų ir narkomanų vaikų ypatybes.

4. ALKOHOLIO PREVENCIJA IR POLITIKA. Apima informaciją apie alkoholio kontrolę ir prevenciją, nemaža dėmesio skiriama alkoholio reklamai, apie jos kenksmingumą vaikams ir paaugliams.

5. NARKOTIKŲ POLITIKOS LITERATŪRA. Straipsniai temomis *narkotikų politikos atmainos, švirkštų ir adatų dalijimas narkomanams, pakaitinis gydymas metadonu, narkotikų teismai, narkotikai kalėjimuose*. Straipsniuose, parašytuose įvairių šalių narkotikų prevencijos ir politikos veikėjų, daug dėmesio skiriama ydingos narkotikų politikos ir prieštaringai vertinamų prevencijos bei gydymo metodų apžvalgai ir kritikai. Tai literatūra, svarbi visuomeninių organizacijų, siekiančių veiksmingos narkotikų politikos, veiklai.

6. REZOLIUCIJOS, DEKLARACIJOS. Visuomeninių organizacijų kartu su valdžios institucijomis rengtų konferencijų dokumentai.

7. ISTORINIAI PREVENCIJOS LEIDINIAI. 1924-1927 m. išleisti prevencijos leidiniai - „Alkohologija : vadovėlis pradžios mokyklų mokytojams“, „Alkoholis - vaikų dvasios ir proto žudytojas : skiriama visiems, kam rūpi gražesnė Lietuvos ateitis“ bei „Alkolis ir padermė“. Taip pat 1859-1863 m. Rusijoje leisto žurnalo „Sovremennik“ satyriniame priede „Svistok“ spausdintas straipsnis „Vrednaja dobrodetelj“ („Kenksminga dorybė“) – pagyrimas Kauno gubernijos valstiečams, atsisakiusiems gerti degtinę.

8. VISUOMENINIŲ ORGANIZACIJŲ VEIKLA. Apima alkoholio ir kitų narkotikų prevencijos organizacijų bei veikėjų ir blaivybę puoselėjančių organizacijų veiklos patirtį. Tėvų organizacijos pateikia patarimų, kaip apsaugoti vaikus nuo alkoholio ir narkotikų ir kaip elgtis su girtaujančiais ar narkotikus vartojančiais vaikais.

9. BAŽNYČIA IR PREVENCIJA. Ištraukos iš Senojo ir Naujojo Testamento apie girtuoklystę ir dorovę, kai kurie dokumentai apie Bažnyčios požiūrį į svaiginimąsi bei dalyvavimą prevencijoje, vyskupo M. Valančiaus veiklos aprašymai.

Skyrius **PRIKLAUSOMYBĖ NUO SEKTŲ**. Tai dalis metodinės medžiagos, kurią parengė Lietuvos blaivybės fondas pagal 2005 m. sutartį Nr. 45-49/1-1 su Valstybine jaunimo reikalų taryba. Medžiaga buvo išleista kompaktiniu disku, pavadintu „Sektų prevencijos metodinė medžiaga“.

FILMAS APIE MUNITUS. Yra pateikiamas ir prieinamas kaip atskiras skyrius. Papildo skyrių **PRIKLAUSOMYBĖ NUO SEKTŲ**. Jo svarbiausia paskirtis - parodyti, su kokia tikrove susiduria patiklus jaunuolis, patekęs į pavojingos sektos pinkles. Lietuvos blaivybės fondui filmą perleido „Virginijaus studija“.

Lietuvos blaivybės fondas, įvykdęs šį projektą, gerokai išplėtė savo metodinę ir materialiąją bazę. Tai didelė parama visuomeninių blaivybės organizacijų veiklai.

Reiškiamo padėką už geranorišką ir visokeriopą pagalbą, didelę kantrybę, Projektų vadybos centro darbuotojoms Vaidai Rimavičienei ir Ingridai Stašaitienei.

Lietuvos blaivybės fondo tarybos pirmininkas
Paprockio „Blaivi karta“ vadovas
Jurgis Gediminas Jakubčionis.
Vilnius, 2010 m. birželis